

Wat zal ik kiezen?

Een onderzoek naar de overwegingen die een rol spelen bij het kiezen van een profiel in de derde klas

A.F. Broekema (3108538) en S.M.J. Habraken (0443263)

Cursus: Praktijkgericht Onderzoek

Begeleider: J.M. Praamsma

Inleverdatum: 23 januari 2012

Abstract

De adolescentie kan voor jongeren een verwarrende periode zijn als gevolg van allerlei lichamelijke, sociaal-emotionele en cognitieve veranderingen. Ze kunnen kwetsbaarder en gevoeliger zijn. Juist midden in die verwarring moeten de leerlingen uit de derde klas van havo en vwo een profiel kiezen.

Wij hebben bekeken op basis van welke argumenten leerlingen uit de derde klas hun profielen kiezen. Wat drijft hen om nu juist wel of niet Natuur en Techniek of Cultuur en Maatschappij te kiezen? Laten ze zich leiden door de profielkeuze van hun beste vriend of vriendin? Of hebben ze zelf al een duidelijk toekomstbeeld voor ogen? Wie vragen ze eigenlijk om raad gedurende de maanden dat ze nadenken over dit te nemen besluit? Zijn het misschien toch de ouders die bepalen welke richting hun kind op gaat? In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van ouders, broers en zussen, decanen, docenten, vakken, testen, medescholieren, internet en hun toekomstperspectief op de profielkeuze van derde klassers.

Inleiding

Probleemstelling

In de derde klas van de middelbare school moeten havo- en vwo-leerlingen een profiel kiezen. Bij het kiezen van een profiel moeten ze rekening houden met wat zij in de toekomst willen gaan doen. Tijdens onze eerste stage als docenten hebben wij gezien dat leerlingen een profiel kiezen, maar geen idee hebben van ze daar later mee kunnen. Daarbij komt dat er leerlingen zijn die een profiel kiezen voor een bepaald vak of omdat vrienden dat profiel ook kiezen. Docenten hebben soms ook geen idee waarom een leerling nou dat ene profiel juist wil kiezen.

Scholieren zijn op het moment van hun keuze ongeveer vijftien jaar oud. Een groot deel van hen heeft de lichamelijke veranderingen dan al goeddeels achter de rug, maar zij ontwikkelen zich echter nog steeds op sociaal-emotioneel en cognitief vlak.¹ Veranderingen op het eerste vlak uiteten zich onder meer in het feit dat jongeren meer bij hun vrienden zijn dan thuis. Zij snappen namelijk wat ze doormaken in tegenstelling tot hun ouders. Ze zijn in deze fase kwetsbaarder en vatbaarder voor groepsdruk.² Jongeren gaan tijdens de adolescentie anders denken en hun hersenen gaan zich verder ontwikkelen. Ze laten zich als gevolg van die ontwikkeling leiden door emotie in plaats van ratio, waardoor adolescenten niet alles kunnen overzien.³ Dit kan vervolgens leiden tot problemen met hun ouders.⁴ Dit hoort allemaal bij het proces van volwassenwording. Ze moeten nog een eigen identiteit ontwikkelen.⁵

Deze jongeren die volop in ontwikkeling zijn moeten als zij circa 15 jaar oud zijn en in de derde klas van havo of vwo zitten een profiel kiezen, maar waar laten deze scholieren zich bij die keuze door leiden? Laten zij zich bijvoorbeeld leiden door wat hun ouders, docenten of vrienden zeggen of doen? Of maken zij de keuze vooral zelf? Met andere woorden: Welke overwegingen spelen bij derdeklassers mee in het maken van een profielkeuze? Hiervoor is onderzoek gedaan naar leerlingen op twee middelbare scholen in Nederland.

Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staat de vraag centraal *Welke overwegingen spelen mee bij het kiezen van een profiel?* Deze vraag is opgesplitst in twee deelvragen. De eerste deelvraag is *Welke ontwikkelingen zijn van invloed op het verloop van de adolescentie?* en wordt beantwoord door middel van het theoretisch kader. Deelvraag 2 *Welke factoren spelen*

---

¹ H. Nelis en Y. Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten. Wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* (Utrecht 2010), 19-20, 151, 155.

² Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 21-22, 90-111.

³ Ibidem, 32, 43-63, 90-111.

⁴ Ibidem, 46-47; E. Crone, *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie* (Amsterdam 2010), 23.

⁵ Crone, *Het puberende brein*, 23.

volgens leerlingen een rol bij het maken van een profielkeuze? zal worden beantwoord met behulp van onze onderzoeksresultaten. De volgende variabelen die van invloed kunnen zijn op de keuze van jongeren zijn onderzocht: familie, school, internet en toekomst. Hoe wij tot deze variabelen zijn gekomen zal in het theoretisch kader en de hypothesen duidelijk worden.

Theoretisch kader

Adolescentie

De adolescentie is de periode tussen de leeftijd van 10 tot 22 jaar. In die jaren ondergaan adolescenten verschillende veranderingen op zowel cognitief en sociaal-emotioneel als lichamelijk vlak.⁶ De hersenen van mensen blijken rond de leeftijd van ongeveer 25 jaar volledig te zijn ontwikkeld. Dit in tegenstelling tot wat vroeger werd gedacht, toen er vanuit werd gegaan dat de hersenen aan het einde van de kindertijd uitontwikkeld waren.⁷ Door onderzoek via (*functionele*) *Magnetic Resonance Imaging*, beter bekend als (*f*)*MRI*, zijn we meer te weten gekomen over de hersenen.⁸ Zo is duidelijk geworden dat de ontwikkeling van de diverse hersengebieden niet gelijkmatig verloopt. Bovendien verschilt de ontwikkeling van de hersenen per persoon.⁹

De sociaal-emotionele veranderingen beginnen vaak rond de leeftijd van 10 jaar. De jongeren gaan zich langzaam maar zeker losmaken van hun ouders en trekken meer op met hun leeftijdsgenoten. In deze fase willen zij graag ergens bij horen en hangt het maken van keuzes af van emotie. Jongeren denken vooral op korte termijn, maar niet aan de gevolgen op langere termijn.¹⁰ Vanaf ongeveer 14 jaar gaan adolescenten een eigen identiteit ontwikkelen. Ze gaan experimenteren, waarbij soms veel risico's worden genomen. Ook nu laten jongeren zich leiden door emotie, maar in vergelijking tot een eerdere fase zijn hun keuzes al iets doordachter. Dat jongeren meer optrekken met hun leeftijdsgenoten heeft alles te maken met het feit dat zij allemaal in hetzelfde schuitje zitten: onvolgroeide hersenen.¹¹ "De puber moet het veilige eigen nest uit en in een nieuwe omgeving zijn eigen onafhankelijke leven beginnen. Als hij zorgvuldig alle risico's

---

⁶ Volgens Nelis en Van Sark beslaat de puberteit de periode tussen 12 en 16 jaar. Dit is geslachtsafhankelijk. Bij meiden begint de puberteit in veel gevallen eerder dan bij jongens, maar deze ontwikkeling wordt gedurende de periode gelijk getrokken; Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 18-39.

⁷ Ibidem, 13, 19, 28; P.M. Westenberg, *De jeugd van tegenwoordig!* (Leiden 2008), 13. Beschikbaar via: <http://media.leidenuniv.nl/legacy/oratie-westenberg.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

⁸ Westenberg, *De jeugd van tegenwoordig!*, 13-14.

⁹ Ibidem, 11, 14; Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 19, 28-36; L. Meijs, 'Hersenonderzoek vraagt om differentiatie tussen leerlingen. Brein jongeren ongeschikt voor het Studiehuis', *Maatschappij en Politiek* 39 (4), 24-26, aldaar 24. Beschikbaar via: <http://www.hersenenleren.nl/pdf/actueel/interviews/81021PliekeMeijsPolitMSleren1.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011; J. Jolles, 'Een reactie van professor Jelle Jolles. Brein jongeren ongeschikt voor het Studiehuis', *Maatschappij en Politiek* 39 (7), 16-17. Beschikbaar via: <http://www.hersenenleren.nl/pdf/actueel/interviews/81021PliekeMeijsPolitMSleren2.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

¹⁰ Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 21-22, 91, 106-107.

¹¹ Ibidem, 21-25, 98.

af zou wegen, zou dat nooit gebeuren.”, aldus neurobioloog Dick Swaab.¹² Vanaf ongeveer 16 jaar gaan adolescenten zich verantwoordelijker gedragen, ze hebben een eigen identiteit en laten zich niet meer zo gemakkelijk door hun vrienden leiden. Hieruit afleidend zou kunnen worden gesteld dat de groepsdruk afneemt. Soms zijn ze nog onvolwassen, maar ze zijn wel in staat om te reflecteren en vooruit te denken.¹³

Kortom, de adolescentie is te omschrijven als een periode waarin mensen op verschillende vlakken veranderen. Doordat jongeren cognitief, sociaal-emotioneel en lichamelijk gezien nog (volop) in ontwikkeling zijn, zijn zij vaak hun emoties niet of nog onvoldoende de baas.

Adolescenten en hun profielkeuze

Jongeren nemen veel risico's en zijn gevoelig en hebben te maken met groepsdruk, omdat zij zich met name op sociaal-emotioneel en cognitief vlak nog moeten ontwikkelen.¹⁴ Maar wat betekent dit voor de profielkeuze? Leerlingen uit de derde klas van havo en vwo worden geacht een keuze te maken uit vier profielen: Cultuur en Maatschappij, Economie en Maatschappij, Natuur en Gezondheid en Natuur en Techniek. Binnen deze profielen kunnen leerlingen vervolgens een aantal profielkeuzevakken volgen naast de verplichte profielvakken. Daarnaast hebben zij te maken met een algemeen deel en een vrij deel voor het examenprogramma. Het algemene deel wil zeggen dat deze vakken door iedereen gevolgd dienen te worden, in het vrije deel kiezen leerlingen (een) extra examenvak(ken).¹⁵

Het profielkeuzemoment is in vergelijking tot andere landen vrij vroeg.¹⁶ De hersenen van vijftienjarigen zijn nog onvoldoende ontwikkeld om doordacht een profiel te kiezen.¹⁷ Jongeren van die leeftijd zijn nog niet echt bezig met de toekomst. Ouders spelen een belangrijke adviserende en begeleidende rol bij de profielkeuze van hun kinderen en hoewel er veel decanen zijn die zeggen "Mijn deur staat altijd open", zijn er maar weinig

---

¹² Ibidem, 34.

¹³ De onvolwassenheid uit zich vooral in onverwachte situaties; Ibidem, 25-26

¹⁴ Ibidem, 19-26.

¹⁵ Ibidem, 151, 155; A. Van Langen en H. Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel? De invloed van de leerling, de school, de ouders en de peergroup* (Nijmegen 2009), 27. Beschikbaar via: <http://universum.ambitions.tribal.nl/content/files/GRP1/PP11%20Keuze%20natuurprofiel.pdf>. Het algemene deel bestaat uit: profielwerkstuk, bewegingsonderwijs, Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) en maatschappijleer→ op havo en vwo, Klassieke Culturele Vorming (KCV) en Algemene Natuurwetenschappen (ANW)→ alleen vwo. Verder krijgen de leerlingen verplicht Nederlands en Engels. Voor meer informatie: Rijksoverheid, 'Profielen en vakken HAVO en VWO'. Beschikbaar via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/havo-en-vwo/profielen-en-vakken-havo-en-vwo>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011; IB-Groep, 'Havo staatsexamen volgens de Vernieuwde Tweede Fase'. Beschikbaar via: http://www.ib-groep.nl/Images/Vakkenschema_Havo_nieuw_feb_tcm7-14533.pdf, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011. IB-Groep, 'Vwo staatsexamen volgens de Vernieuwde Tweede Fase'. Beschikbaar via: http://www.ib-groep.nl/Images/Vakkenschema_vwo_nieuw_tcm7-16640.pdf, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 20 december 2011.

¹⁶ Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 151.

¹⁷ Ibidem, 151, 155.

leerlingen die gebruik maken van deze mogelijkheid.¹⁸ Hieruit kan worden afgeleid dat jongeren de drempel van de decanenkamer nog te hoog vinden. Toch moet dit beeld enigszins worden genuanceerd. De begeleiding van jongeren bij hun profiel- of studiekeuze kan per school en per decaan verschillen. "[D]e begeleiding is dikwijls zo goed of slecht als de decaan", aldus Nelis en Van Sark. Met andere woorden de begeleiding is afhankelijk van de perceptie van de betrokkenen.¹⁹

De afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken geweest omtrent de profielkeuze. Zo concludeerde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat vanaf 2006 meer leerlingen een natuurprofiel volgden. De verschuiving geldt voornamelijk voor vwo-leerlingen.²⁰ Voor 2006 volgde het merendeel van de leerlingen een maatschappijprofiel. Zo volgden in het schooljaar 2010-2011 circa 66.000 vwo-leerlingen een natuurprofiel tegenover circa 55.000 leerlingen die een maatschappijprofiel volgden. Dit was in het schooljaar 2004-2005 ruim 50.000 vwo-leerlingen tegenover circa 52.000 leerlingen.²¹ Ook op de havo neemt het aantal leerlingen met een natuurprofiel toe. Ruim 38.000 havo-leerlingen volgden in 2010-2011 een natuurprofiel tegenover meer dan 70.000 havo-leerlingen die een maatschappijprofiel volgden. In het schooljaar 2004-2005 was dit respectievelijk 26.749 en 66.640. Het profiel economie en maatschappij blijft desondanks op de havo toch het populairst.²² Mogelijkerwijs houdt de toename van het aantal leerlingen in een natuurprofiel verband met de invoering van de Vernieuwde Tweede Fase (VTF) in 2007.²³

Ook het onderzoek van Annemarie van Langen en Hermann Vierke, die voor het Platform Bèta Techniek in 2007/2008 onderzoek hebben gedaan naar de keuze voor een natuurprofiel door derdeklassers, lijkt te bevestigen dat er steeds meer animo komt voor de natuurprofielen.²⁴ Van Langen en Vierke keken in hun onderzoek naar factoren die een rol spelen bij het kiezen van een natuurprofiel. De factoren die zij gebruikten waren

---

¹⁸ Ibidem, 155-156; Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 7.

¹⁹ *Puberbrein binnenstebuiten*, 156

²⁰ CBS, 'Centraal Bureau voor de Statistiek Persbericht: Jaarboek onderwijs in cijfer 2010', 1-2 aldaar 2. Beschikbaar via: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/1FF0CA59-3E11-49D9-897C-A765637ADE36/0/pb10n080.pdf>, datum laatste wijziging 14 december 2010, laatst bezocht op 22 december 2011; Arjan de Wit (CBS), 'Leerlingen in het vwo kiezen steeds vaker natuurprofiel'. Beschikbaar via: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2010/2010-3188-wm.htm>, datum laatste wijziging 6 september 2010, laatst bezocht op 22 december 2011.

²¹ De Wit, 'Leerlingen in het vwo kiezen steeds vaker natuurprofiel'; CBS Statline, 'Voortgezet onderwijs; deelname leerlingen naar onderwijssoort'. Beschikbaar via: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80040NED&D1=53-67&D2=I&D3=0-2&D4=0&D5=0&D6=0&D7=a&HDR=100902-1145&HDR=G1,G2,G3,G4,G5,G6&STB=T>, datum laatste wijziging 1 juni 2011, laatst bezocht op 22 december 2011.

²² De Wit, 'Leerlingen in het vwo kiezen steeds vaker natuurprofiel'; CBS Statline, 'Voortgezet onderwijs; deelname leerlingen naar onderwijssoort', Beschikbaar via: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80040NED&D1=68-82&D2=I&D3=0-2&D4=0&D5=0&D6=0&D7=a&HDR=G1,G2,G3,G4,G5,G6&STB=T&VW=T>, datum laatste wijziging 1 juni 2011, laatst bezocht op 22 december 2011; CBS, 'Centraal Bureau voor de Statistiek Persbericht: Jaarboek onderwijs in cijfer 2010', 1-2 aldaar 2.

²³ De Wit, 'Leerlingen in het vwo kiezen steeds vaker natuurprofiel'.

²⁴ Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 5, 27.

onder meer de leerling, peergroup, ouders en school.²⁵ Met betrekking tot de rol van de school blijkt dat de meeste decanen zich pas vanaf de derde klas gaan bezighouden met het begeleiden van leerlingen in hun profielkeuze. Het gaat hierbij om zo'n 90 procent van de decanen. De overige decanen beginnen eerder: in de brugklas of in de tweede klas van het voortgezet onderwijs.²⁶ Het merendeel van de onderzochte scholen besteedt tijdens (mentor)lessen klassikaal aandacht aan de profielkeuze via de geijkte methodes als Qompas. Daarnaast worden er voor ouders speciale ouderavonden georganiseerd. Verder organiseren decanen beroepenmarkten, maar dat gebeurt niet op alle onderzochte scholen.²⁷ In hetzelfde onderzoek is gekeken naar het organiseren van activiteiten als excursies, maar ook naar de invloed van peers. Tevens blijkt dat hoe leerlingen bepaalde exacte vakken ervaren bepalend is voor hun profielkeuze.²⁸

Verwachtingen en hypothesen

Uit het voorafgaande blijkt dat jongeren, in tegenstelling tot volwassenen, minder goed in staat zijn op lange termijn planningen te maken.²⁹ De beslissingen die ze nemen worden dan ook veelal gebaseerd op wat die op korte termijn aan voordeel kunnen opleveren. Dit onvermogen wringt zodra er een profielkeuze gemaakt moet worden. Want juist dan is het belangrijk dat jongeren wel de lange termijn in de gaten houden. Deze keuze heeft immers niet alleen betrekking op de komende twee of drie jaar van de middelbare school, maar heeft ook gevolgen voor de eventuele vervolgstudie, en beroepskeuze daarna.

Naast het relatieve onvermogen om een lange termijn visie te ontwikkelen spelen er nog meer zaken de jongeren parten. Zo is het niet altijd in hun voordeel als zij veel informatie te horen krijgen over een te maken keuze.³⁰ Soms lijkt het wel dat hoe meer details er bekend zijn, hoe minder ze in staat zijn een keuze te maken. Toch menen wij dat het ten aanzien van de profielkeuze belangrijk is dat de jongeren uit havo en vwo 3 precies weten waar ze voor kiezen. Zodat ze, binnen de beperkingen die er nu eenmaal zijn, door de informatie die ze krijgen van de buitenwereld in staat worden gesteld om toch een beredeneerde keuze te maken.

In dit verband verwachten wij dat vooral de begeleiding door de school een belangrijke factor is om tot een juiste keuze te komen. De school is ervoor verantwoordelijk dat de leerlingen genoeg kennis hebben om een profiel te kiezen, maar

---

²⁵ Van Langen en Vierke namen de andere profielen in het onderzoek mee, maar de nadruk lag op de natuurprofielen. In de context van de genoemde factoren wordt onder meer bekeken welke opleiding- of beroepsachtergrond familieleden hebben en waar de interesses van leerlingen liggen ten aanzien van hun toekomstig beroep. Zie: Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, o.m. 10, 34, 40-42.

²⁶ Ibidem, 55

²⁷ Ibidem, 55.

²⁸ Ibidem, 7-8, 59-61

²⁹ Crone, *Het Puberende Brein*, 43, 45-47

³⁰ Ibidem, 103, 114-116.

ze niet met zo veel informatie te overladen dat ze het kaf niet meer van het koren kunnen scheiden en een keuze dus onmogelijk wordt. Als leerlingen beter weten wat ze kiezen en wat de consequentie van deze keuze kan zijn, zien ze wellicht het belang in van hun keuze voor de langere termijn in plaats van de korte termijn. Ook de rol van de ouders kan hierin belangrijk zijn. Want ook zij zijn gemiddeld genomen, net als de docenten, beter in staat om de gevolgen op de lange termijn te overzien. Uiteraard is het daarbij van belang dat ook zij over de juiste informatie beschikken.

Daarnaast verwachten wij dat klasgenoten en vrienden ook invloed kunnen hebben op de keuze van zoon of dochterlief om de ervaringen van een oudere broer of zus met een bepaald profiel niet te vergeten. Zij hebben immers zelf ook een keuze moeten maken en weten dus als geen ander wat er allemaal meespeelt.

Tevens wordt aandacht besteed aan de invloed van internet. Internet is niet meer weg te denken uit ons leven. Iedereen, ook jongeren, maakt gebruik van de mogelijkheden van internet. Jongeren onderhouden via allerlei fora hun contacten. Zoals beschreven zijn de meeste jongeren rond de 15 jaar als zij een profiel kiezen en in deze fase zijn ze vatbaarder voor groepsdruk en allerlei nieuwigheden. Wij verwachten dan ook dat verschillende media een rol kunnen spelen bij de profielkeuze van jongeren. Naast dat jongeren op fora met vrienden en 'experts' kunnen praten en informatie kunnen uitwisselen over profielen zijn er op internet profiel- en studiekeuzetesten te vinden. Wij denken dat jongeren hier gebruik van zullen maken. Door middel van dit onderzoek zal duidelijk worden wie of wat nu de uiteindelijke keuze voor een bepaald profiel bepaalt.

Context

De onderzochte scholen bevinden zich in Midden-Nederland en hebben beide een havo- en een vwo-afdeling (zowel atheneum als gymnasium). De onderzoeksgroep bestaat uit leerlingen van leerjaren 3 en 4. Zij staan op het punt hun profiel te kiezen of hebben dit al gedaan.

Relevantie

Dit onderzoek zou opvoeders (ouders, decanen, docenten etc.) kunnen helpen bij het begeleiden van leerlingen in hun keuze. Bovendien is het interessant te weten waarom leerlingen juist een bepaald profiel kiezen. Als toekomstige docenten hopen wij uiteindelijk een inzicht te krijgen in hoe jongeren hun profiel kiezen en daarmee al een deel van hun toekomst bepalen en vooral hoe zij zich op de keuze voorbereiden.

Onderzoeksmethode

Instrumenten

Voor het onderzoek zijn een tweetal vragenlijsten opgesteld: Één voor de derde klas en één voor de vierde klas. De eerste vragen zijn open vragen en zijn bedoeld om meer over de achtergrond van onze respondenten te weten te komen, waarna er specifiek wordt ingegaan op de profielkeuze. Deze vragen worden beantwoord op een schaal van 1 (minst belangrijk) tot 5 (meest belangrijk). Door vierdeklassers de vragenlijst te laten invullen weten we welke factoren uiteindelijk een rol kunnen spelen bij het kiezen van een profiel. De vragenlijst van de vierdeklassers wijkt enigszins af van de vragenlijst voor de derdeklassers, omdat zij zijn benaderd nadat zij hun keuze hebben gemaakt. In de bijlagen zijn de twee vragenlijsten opgenomen.

Opzet

In de herfst zijn een aantal mentoren van leerjaren 3 en 4 van de havo en het vwo benaderd met de vraag of zij onze vragenlijst door hun leerlingen willen laten invullen. Bij de leerlingen van de vierde klas is getracht rekening te houden met voldoende vertegenwoordiging van alle profielen, maar voor het uiteindelijke onderzoek is dit eigenlijk niet belangrijk. Het draait ten slotte om de derde klas. Na het antwoord van de mentoren te hebben afgewacht, hebben wij de vragenlijsten in de postvakjes van de mentoren gelegd. Door de leerlingen de vragenlijst tijdens de mentorles te laten invullen, zijn wij er zeker van dat leerlingen het ook daadwerkelijk gaan invullen. Hierdoor vergroten wij de betrouwbaarheid van ons onderzoek. In een aantal gevallen heeft één van de onderzoekers de vragenlijst laten afnemen.

Analyse

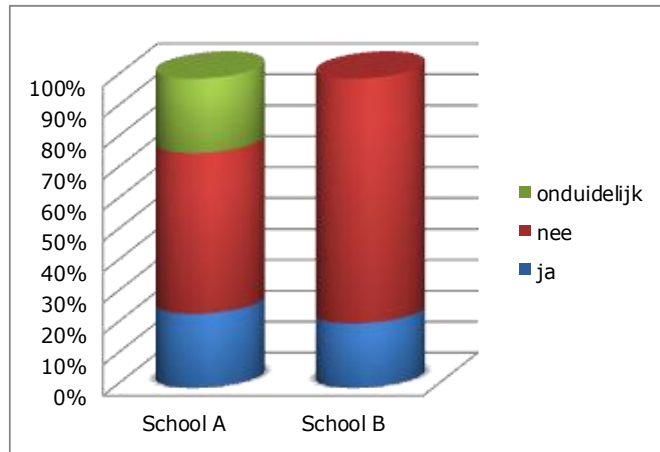
De kwantitatieve gegevens zijn verzameld en verwerkt. Per vraag is het gemiddelde berekend, waarbij bij het bepalen van de invloed wordt uitgegaan van een schaal van 1 tot en met 5. Om de invloed te bepalen is de volgende verdeling vastgesteld: Antwoorden tussen de 1-1.5 hebben geen invloed, antwoorden tussen de 1.5-2.5 hebben nauwelijks invloed, antwoorden tussen de 2.5-3.5 hebben invloed en tot slot antwoorden tussen 3.5-5 hebben veel invloed en zijn dus het belangrijkste. Zoals vermeld zijn vooral de gegevens van leerjaar 3 belangrijk, waarbij de gegevens van leerjaar 4 ter controle zijn gebruikt. Vervolgens zijn de vragen opgedeeld in een aantal categorieën.

Onderzoekresultaten

Respondenten

Aan het onderzoek deden vier derde en vier vierde klassen mee van twee scholen in Nederland die wij voor het gemak school A en B noemen. In totaal deden 175 scholieren mee, waarvan 104 leerlingen afkomstig zijn van school A en 71 leerlingen afkomstig zijn van school B. 98 Leerlingen uit de derde klas hebben de vragenlijst ingevuld. Uit figuur 1 blijkt dat 65 procent van hen op het moment dat de vragenlijst werd afgenomen nog niet weet welk profiel men zou gaan kiezen. Ruim 22 procent heeft al wel een keuze gemaakt. Hierbij is het de vraag of zij over een half jaar, wanneer zij de definitieve keuze moeten maken, nog achter desbetreffende keuze staan.

Figuur 1. Leerjaar 3: Ik weet al welk profiel ik ga kiezen.

Als controlegroep zijn 77 leerlingen uit de vierde klas ondervraagd. Deze leerlingen hebben vooral een maatschappijprofiel gekozen, maar een aantal ondervraagden hebben gekozen voor een natuurprofiel dan wel een combinatie van maatschappij- en natuurprofielen. Reeds is opgemerkt dat het voor dit onderzoek niet relevant is welke profielen leerlingen uiteindelijk hebben gekozen.

Familie

Ouders

Leerlingen uit de derde klas vinden het heel belangrijk hun ouders bij hun keuze te betrekken. Hen is gevraagd of zij advies gaan vragen aan hun ouders. Op een schaal van 1-5 gaven de respondenten deze vraag een 4. Daarnaast is gekeken naar het waardeoordeel van het advies. Dit bedroeg een 3.7. Bij de vierde klassers scoorden deze twee vragen respectievelijk een 3.5 en een 3.3. Deze gegevens komen redelijk overeen met het onderzoek van Van Langen en Vierke.³¹ Hoewel zij graag het advies van hun ouders willen horen en belangrijk vinden zijn zij niet van plan dezelfde studierichting of beroep te kiezen als hun ouders.

³¹ Van Langen en Vierke hebben onderscheid gemaakt naar geslacht. Jongens scoren hier gemiddeld een 3,2 en meiden een 3,3. Onze respondenten scoren hier dus hoger. Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel*, 46.

Broers en zussen

Er is tevens onderzocht welke invloed broers en zussen hebben op de profielkeuze. Het blijkt dat leerlingen in mindere mate advies vragen aan hun broers en zussen. Ditzelfde geldt voor het belang dat zij hechtten aan het advies. Derde klassers gaven deze vragen beide gemiddeld een 2 tegenover de vierde klassers die beide vragen beantwoordden met afgerond een 1.9 (zie figuur 2 en 3). Jongeren vinden het ook niet of nauwelijks belangrijk om dezelfde studierichting of beroep te kiezen als hun broers of zussen.

Uit deze cijfers is dus af te leiden dat leerlingen advies vragen aan hun ouders en dat advies erg belangrijk vinden. Dat ouders worden betrokken in het keuzeproces heeft eerder onderzoek al aangetoond.³² Broers en zussen spelen daarentegen op de onderzochte scholen geen rol van betekenis. Dat jongeren hun broer of zussen in hun keuze niet of nauwelijks betrekken is opmerkelijk. Vaak zit er weinig leeftijdsverschil tussen hen en zouden zij hun jongere broers en zussen juist (als zij eveneens een havo- of vwo-opleiding volgen) kunnen begeleiden in het kiezen van een profiel dan wel hen beïnvloeden. Een verklaring voor deze lage scores is niet gevonden. Uit eerder onderzoek naar factoren een rol zouden spelen bij het kiezen van een natuurprofiel blijkt hoe exacter het profiel gekozen wordt, hoe groter de kans is dat broers en zussen hetzelfde profiel eerder al hebben gekozen of een beroep hebben in de richting van het gekozen profiel.³³

School

Decanen

Zoals aangegeven heeft eerder onderzoek aangetoond dat leerlingen de drempel naar de decaan vaak te hoog vinden in die zin dat zij nauwelijks gebruik maken van de hulp van de decaan. Dat terwijl zij er juist zijn om advies te geven over de toekomstige loopbaan van leerlingen. Tijdens het afnemen van de vragenlijsten bleek dat sommige derde klassers op school B niet eens wisten wie de decaan is en met welke zaken de decaan zich bezighoudt. Desalniettemin blijkt dat decanen wel invloed hebben op de keuze van leerlingen. Leerlingen uit de derde klas geven aan dat zij van plan zijn om naar een decaan toe te gaan (zie grafiek 2 en 3). Het belang was gemiddeld een 2.7 en het belang van het advies kreeg een 2.6. De vierde klassers scoren op dit punt niet veel hoger. Met het gegeven dat derde klassers op school B niet weten wie de decaan of wat zijn werkzaamheden zijn, zijn de gegevens verder uitgesplitst naar scholen. Op beide scholen werd gemiddeld een 2.7. Met andere woorden school B antwoordt niet anders op deze

³² Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 155; Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 9-10.

³³ Ibidem, 34, 83.

vraag dan school A. Decanen hebben dus in mindere mate dan de ouders invloed op de keuze van leerlingen.

Docenten

Vragen leerlingen advies aan een docent? Deze vraag werd met een score van 2.6 beantwoord door de derde klas en bij de vierde klas werd deze vraag met een score van 2.1 beantwoord. Ten aanzien van het belang van het advies antwoordden zij respectievelijk met 2.5 en 2.3. Opvallend hierbij is dat leerlingen uit de derde klas beide vragen, zij het met een klein verschil, positiever beantwoordden dan de leerlingen uit de vierde klas. De derde klas gaf, in tegenstelling tot de vierde klas, aan dat docenten wel invloed hebben op hun keuze. Hoe dit verschil kan worden verklaard is niet duidelijk. Verder laten leerlingen zich in hun keuze niet leiden door de mate waarin zij een docent wel of niet mogen.

Opmerkelijk is het dat zowel decanen als docenten laag scoren bij de respondenten. Eerder onderzoek door Van Lange en Vierke laat zien dat leerlingen het advies van de school belangrijker vinden dan het advies van hun ouders. Hoewel zij tegelijkertijd aangeven dat het kiezen van het profiel verband houdt met het advies van ouders.³⁴

Medescholieren

De rol van medescholieren in de profielkeuze van derde klassers is onderzocht, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen klasgenoten en vrienden. Nelis en Van Sark stellen dat vrienden juist in tegenstelling tot ouders belangrijker worden tijdens de adolescentie. Tegelijkertijd geven zij aan dat ouders waar het aankomt op de opleiding van zoon of dochter belangrijk blijven.³⁵ Hoe zit dit met betrekking tot de profielkeuze op de door ons onderzochte scholen? Leerlingen laten zich bij het kiezen van een profiel niet leiden door het advies van hun klasgenoten. Leerlingen uit de derde klas beantwoordden deze vraag met een 1.6 en leerlingen uit de vierde klas met een 1.4.

Derde klassers praten nauwelijks met hun vrienden over hun profielkeuze. Deze vraag scoort namelijk 2.1, terwijl vierde klassers aangeven dat zij hier wel met vrienden over hebben gesproken. Deze vraag scoort bij hen namelijk een 2.7. Bovendien is het verschil van het antwoord van de vierde klassers tussen beide scholen groot. School A geeft gemiddeld 3.2 als antwoord, terwijl school B gemiddeld 2.5 als antwoord heeft gegeven. Het is niet duidelijk hoe dit verschil kan worden verklaard.

Het is opvallend dat zowel de rol van klasgenoten als die van vrienden op het kiezen van een profiel bij derde klassers zo laag (met uitzondering van leerjaar 4) scoort,

---

³⁴ Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 46.

³⁵ Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 92.

aangezien leeftijdsgenootjes in de adolescentie meer invloed krijgen op de keuzes van jongeren.³⁶ Uit eerder onderzoek van Van Langen en Vierke blijkt dat leerlingen zich wel degelijk laten leiden door de profielkeuze van een vriend of vriendin. Dit zou vooral sterk zijn ten aanzien van het profiel Natuur en Techniek.³⁷ Eerder is vermeld dat jongeren zich rond hun 16e verantwoordelijker gaan gedragen, waarbij de groepsdruk afneemt. In dat opzicht zou juist leerjaar 4 (leerlingen zijn gemiddeld 15 à 16 jaar oud) lager moeten score. Uit de genoemde resultaten met betrekking tot leerjaar 3 kan niet anders worden geconcludeerd dan dat er van alles met vrienden wordt besproken, maar dat de profielkeuze niet echt een belangrijke gesprekstof is.

Vakken

Ieder profiel bestaat uit een aantal verplichte vakken. Daarnaast kunnen jongeren zelf een aantal profielkeuzevakken dan wel extra vakken kiezen. Wij veronderstellen dat jongeren hun profiel kiezen, omdat zij (het merendeel van) de vakken leuk vinden. Daarom hebben wij de leerlingen gevraagd of een leuk vak belangrijk is bij hun keuze. De leerlingen bevestigen ons vermoeden. Leerlingen uit leerjaar 3 gaven een 3.8 als antwoord en bij de vierde klassers scoort deze vraag 4. Met andere woorden leerlingen kiezen een bepaald profiel als zij een vak leuk vinden. Om dit te verifiëren hebben wij hen ook gevraagd of zij een profiel zouden mijden als er een minder leuk vak in het profiel zit. Deze vraag werd respectievelijk beantwoord met een 2.7 en een 3.5. Het blijkt dat een minder leuk vak (een kleine) invloed heeft op het kiezen van een profiel.

Profiel- of studiekeuzetesten

Tot slot hebben wij gekeken naar profieltesten die op school worden aangeboden aan derde klassers, waarbij er tussen de scholen onderling verschillen zijn. Vandaar dat de resultaten van de scholen apart worden bekeken. Op school A vinden veel leerlingen het belangrijk om gebruik te maken van de test, namelijk 3.3 in derde klas tegenover 3.2 in de vierde klas. Op school B is dat respectievelijk 1.9 en 2.6. Met betrekking tot het belang van de testen scoort school A 3,1 bij de derde klassers en 2.8 bij de vierde klas, terwijl op school B dit beiden rond de 2 ligt. Volgens Nelis en Van Sark bieden niet alle scholen in Nederland dit soort testen aan. Waar dit wel het geval is, zouden leerlingen veel bewuster met hun keuze omgaan dan op scholen waar het afnemen van dit soort testen niet de norm is.³⁸ Uit de gegevens valt dus af te leiden dat op school A de testen een rol spelen bij de keuze, terwijl dit op school B nauwelijks een rol speelt.

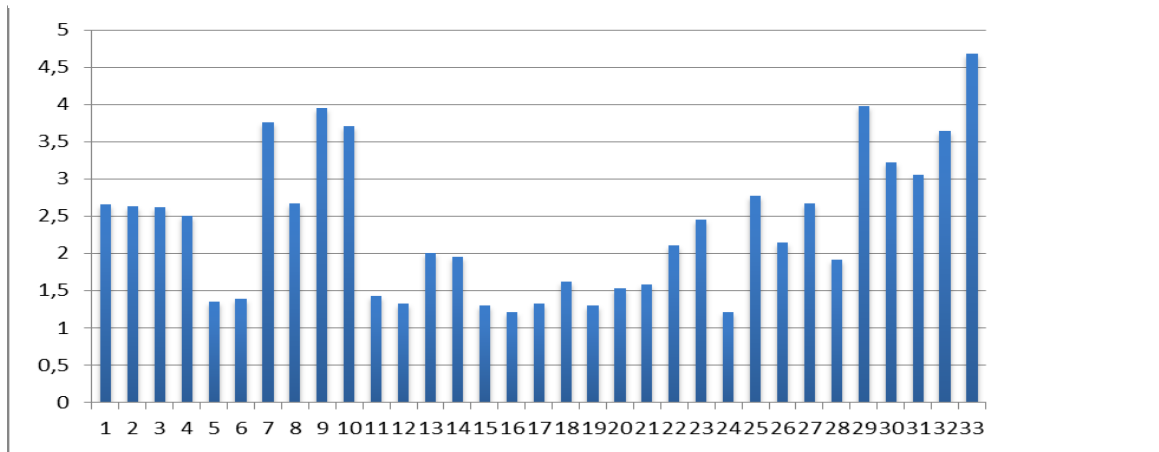
³⁶ Ibidem, 92.

³⁷ Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 44, 46.

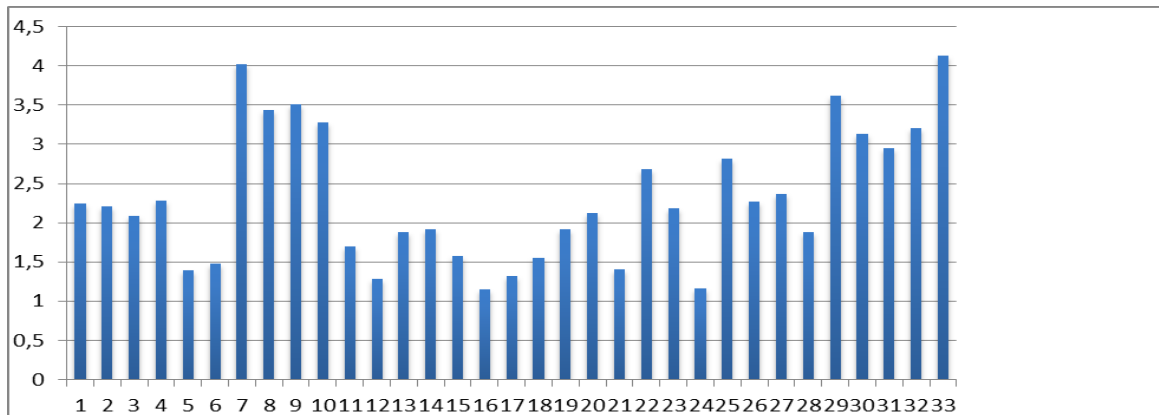
³⁸ Naast studiekeuzetesten hebben Nelis en Van Sark het ook over beroepskeuzetesten. Zie: Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 157.

Uit de onderzochte schoolfactoren decanen, docenten, medescholieren en profieltesten kan worden geconcludeerd dat deze weinig effect hebben op de profielkeuze van derde klassers. Wel is het opvallend dat er tussen de scholen verschillen zitten in bijvoorbeeld de invloed van vrienden en de profiel- studiekeuzetesten die worden aangeboden door de school. De verschillen kunnen wellicht worden verklaard door een kleiner aantal leerlingen dat is ondervraagd op school B in vergelijking tot school A, maar het zou even goed kunnen samenhangen met een andere focus qua begeleiding van leerlingen bij het profiel. Waar de genoemde factoren weinig invloed hebben op de keuze, spelen leuke dan wel minder leuke vakken wel degelijk een rol bij de profielkeuze.

Figuur 2: Resultaten vragenlijsten leerjaar 3 van beide scholen.

Figuur 3: Resultaten vragenlijsten leerjaar 4 van beide scholen.

Toelichting: Op de y-as staat telkens de waardering die de leerlingen hebben gegeven. Deze loopt van 0 tot 5 steeds met een half of een heel punt op. Op de x-as staat het nummer van de vraag. Deze corresponderen met de nummers op de vragenlijsten. Dit maakt het mogelijk om in een oogopslag enkele conclusies te trekken. Aan de weergegeven grafieken kun je zien dat zich telkens dezelfde trends voordoen. Ongeacht de klassen of de niveaus. En wellicht niet zo heel vreemd ook de school lijkt er niet wezenlijk toe te doen.

Internet

Bij Van Nelis en Sark wordt een duidelijke opgaande lijn geschetst ten aanzien van het veronderstelde gebruik dat jongeren zouden maken van internet.³⁹ Maar maken zij ook gebruik van de mogelijkheden van internet als het gaat om de profielkeuze? De jongeren van nu zijn vaardig op het internet en verondersteld wordt dat ze er dus ook wel gebruik van zullen maken bij de bepaling van hun profiel.

Gebruik van fora

Dit bleek niet zonneklaar uit onze onderzoeksresultaten. Op school A hadden de leerlingen uit zowel de derde als de vierde klas een gemiddelde van 2,3. Op een schaal van 1 tot en met 5 lijkt ons dat niet significant. De resultaten op school B zijn al niet anders. Daar scoren de derde en vierde klassen respectievelijk een 2.2 en een 2.3 (zie figuren 2 en 3).

Op internet zijn diverse fora waar jongeren zich toe kunnen wenden als ze met leeftijdsgenoten willen spreken over de keuze voor een profiel. Uit bovenstaande blijkt dat leerlingen het internet al nauwelijks gebruiken voor het zoeken van informatie als het de profielkeuze betreft. Het mag dan ook geen verrassing heten als blijkt dat ze al helemaal nooit een discussie- of informatieforum opzoeken. Op school A gebruiken 1.1 van de derde klassen en 1.2 van de vierde klassen internetfora. Op school B liggen de waardes net iets hoger met 1.3 van de derde klassen en 1.2 van de vierde klassen.

Het lijkt ons een veilige conclusie dat het internet niet een van de belangrijkste informatiebronnen is die leerlingen gebruiken voor informatie en fora over de profielkeuze.

Profiel- of studiekeuzetesten

Wat wel opvalt, is dat de waardes met betrekking tot het invullen en maken van profielkeuzetesten op internet hoger ligt, al is het nog altijd niet om over naar huis te schrijven. Op school A is er voor de derde en vierde klas een score van respectievelijk 2.1 en 2.3 voor wat betreft het maken van de testen. Het belang dat de pubers geven aan de uitslag ligt met 1.8 voor de derde klassen en 2.3 voor de vierde klassen gelijk of net iets lager (zie figuren 2 en 3). Opvallend is dat juist de vierde klassen op school A belang lijken te hechten aan de keuzetesten. Blijkbaar hebben ze met terugwerkende kracht geconcludeerd dat de testen hen hielpen bij het maken van de keuze. Op school B is de situatie vergelijkbaar.

---

³⁹ Ibidem, 100-103, 211-215.

Daar scoren het maken van de testen voor de derde en vierde klas een 2.3 en een 2.1. Voor het belang dat de leerlingen eraan hechten scoren de derde klassen een 2.1 en de vierde klassen een 1.9. De situatie ligt hier dus net andersom. De leerlingen uit de derde klassen die zeggen een test te gaan maken op het internet verwachten deze ook te gaan gebruiken. Terwijl de leerlingen uit de vierde klas de uitslag na het maken klaarblijkelijk niet belangrijk genoeg achten, want hun animo zakt zelfs tot 0.2 punt. Dus voor het maken verwachten ze nog wel een en ander van de uitslag, maar erna minder. Wellicht viel de uitslag tegen?

Een conclusie die we kunnen trekken naar aanleiding van de data met betrekking tot het gebruik van internet is dat jongeren in tegenstelling tot wat Van Nelis en Sark vermoeden, eigenlijk weinig gebruik maken van de mogelijkheden die het internet ze biedt. Informatie zoeken over profielen en fora hierover bezoeken doen ze nauwelijks. En al liggen de uitkomsten bij profiel- en beroepskeuze testen gemiddeld iets hoger, ook daarvan maken jongeren eigenlijk niet bijzonder veel gebruik. We kunnen dus veilig de conclusie trekken dat jongeren zich voor informatie wenden tot de meer 'ouderwetse' informatiebronnen. Zoals de ouders, docenten en decanen. Dit alles lijkt de eerder getrokken conclusie te onderschrijven dat jongeren onder vrienden van alles bespreken, maar dat de profielkeuze daarbij geen onderwerp van belang is.

Toekomst perspectief

Van adolescenten wordt gezegd dat ze zich in veel minder mate dan volwassenen bezig houden met wat de toekomst hen zal brengen. Alleen op korte termijn kunnen ze goed beslissingen nemen. Dat zou volgens de literatuur dan ook een van de redenen zijn dat jongeren niet goed in staat zijn om een juiste keuze te maken op de leeftijd van 15 jaar.⁴⁰ Het keuzemoment zou, met andere woorden, te vroeg komen.⁴¹ Maar is deze bewering wel waar? Wij hebben aan leerlingen van derde en vierde klassen gevraagd in hoeverre zij met de toekomst rekening houden voor wat betreft de profielkeuze. Een tipje van de sluier: aan het toekomst perspectief wordt veel meer waarde gehecht dan aan het, wat ons betreft overschatte belang van, internet.

Studiekeuze

Leerlingen uit de derde klas op school A gaven een 3.8 en de leerlingen uit de vierde klas gaven een 3.7 als een belangrijke voorwaarde dat het gekozen profiel past bij de verwachte toekomstige studiekeuze. Op school B liggen deze waardes voor de derde klassen zelfs nog iets hoger, daar scoort het belang van de studiekeuze een 4.0. Dat betekent omgerekend dat 80% van de gevraagde leerlingen het dus belangrijk vindt dat

⁴⁰ Crone, *Het Puberende brein*, 43, 45-47.

⁴¹ Nelis en Van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten*, 151, 155.

het profiel dat ze kiezen bij de studiekeuze past. Voor de vierde klassen liggen de waardes met 3.6 iets lager. Dat lijkt ons een pragmatische manier van kiezen die verraadt dat adolescenten wel degelijk rekening houden met de langere termijn.

Vervolgopleiding

Dit beeld van pragmatisme wordt bevestigd wanneer we kijken naar de wens van de verschillende leerlingen om later naar de hogeschool of universiteit te willen. Want ook daarvoor zijn profielen van belang. Op school A scoort de wens voor de vervolgopleiding voor derde klassen voor HBO respectievelijk een 3.1 en voor universiteit een 3.3. Voor de vierde klassen liggen de scores voor HBO en universiteit beide op 3.3. Op school B scoort het HBO bij zowel de derde klassen als de vierde klassen een 3.0. De universiteit scoort met een 3.9 voor de derde klassen en een 3.2 voor de vierde klassen aanmerkelijk hoger. Opvallend, want er hebben niet meer vwo leerlingen een vragenlijst ingevuld dan havo leerlingen. Blijkbaar willen de havisten van school B na de havo nog naar het vwo, of wat ook kan, na het HBO doorstromen naar de universiteit.

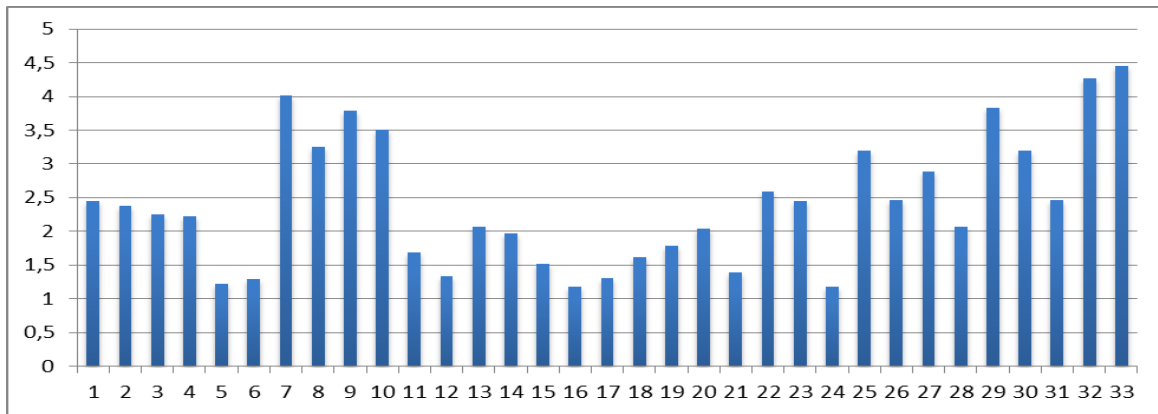
Toekomstig salaris

Een opvallend verschil tussen school A en school B is te vinden in het belang dat de jongeren hechten aan de mogelijkheid van een baan waar ze later veel geld mee kunnen verdienen. Op school A scoort dit met respectievelijk een 2.7 voor de derde klassen en een 3.0 voor de vierde klassen aanmerkelijk lager dan op school B. Daar scoort deze wens een gemiddelde van 3.6 van de derde klassen en 3.2 van de vierde klassen. Het verschil zit hem dus voornamelijk in de derde klassen (zie figuren 2 en 3). Daar is de kloof tussen school A en school B het grootst. Overigens is het verschil eenvoudig te verklaren. De ouders van leerlingen van school B zijn gemiddeld gezien (iets) kapitaalkrachtiger dan die van de leerlingen van school A. Wanneer je opgroeit in een gezin waar veel geld voor handen is, dan stel je je zo voor dat je dat later zelf ook hebben zult.

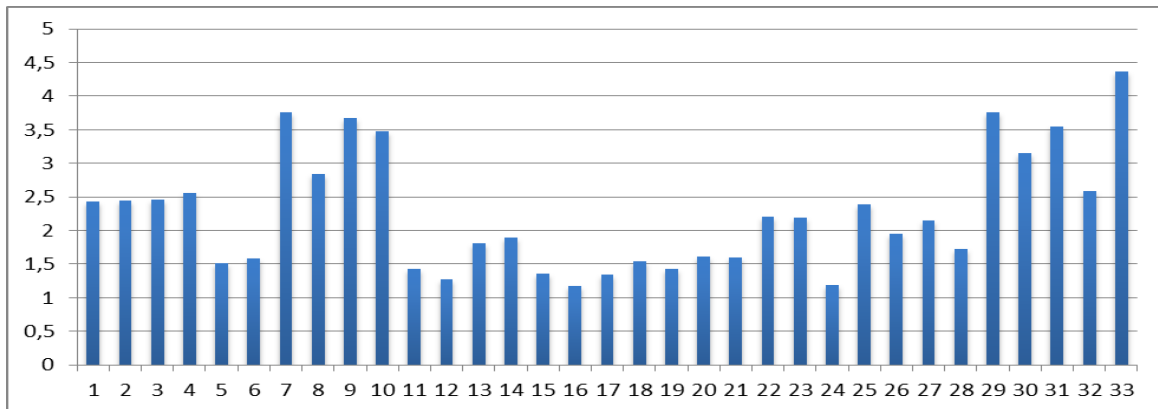
Overeenkomst identiteit

Een opvallende overeenkomst is te vinden in de wat meer ongrijpbare voorwaarde dat het profiel bij de leerling moet passen. Hun persoonlijkheid moet, zo je wilt, weerspiegeld worden in het profiel van hun keuze. Op school A scoren zowel de derde als de vierde klassen een 4.6. Dus 90% van de ondervraagden vindt een persoonlijke touche belangrijk in hun profiel. School B scoort een gemiddelde van 4.6 van de derde klassen het waardevol tegenover 4.0 van de vierde klassen. Daar neemt het belang van de persoonlijke weerspiegeling van het profiel na de keuze dus ietsje af.

Figuur 4: Resultaten vragenlijsten vwo van beide scholen.

Figuur 5: Resultaten vragenlijsten havo van beide scholen.

Toelichting: Op de y-as staat telkens de waardering die de leerlingen hebben gegeven. Deze loopt van 0 tot 5 steeds met een half of een heel punt op. Op de x-as staat het nummer van de vraag. Deze corresponderen met de nummers op de vragenlijsten.

Conclusie

Tijdens de adolescentie komt er veel op jongeren af. Ze krijgen te maken met lichamelijke, sociaal-emotionele en cognitieve veranderingen. Verder moeten jongeren gaan nadenken over hun toekomst en dat is iets waar niet iedere jongere al aan kan en wil denken. Één van de momenten die van invloed is op de toekomst is de profielkeuze in leerjaar 3 van havo en vwo.

In dit onderzoek is gekeken naar welke overwegingen van derde klassers mee spelen bij de profielkeuze, waarbij wij ons beperkt hebben tot de volgende groepen: familie, school, internet en toekomst. Leerlingen uit leerjaar 3 en 4 van havo en vwo hebben vragenlijsten ingevuld, waarbij leerjaar 4 als controlegroep is gebruikt.

Duidelijk is geworden dat ouders een grote rol in de keuze van leerlingen spelen. Leerlingen gaan niet alleen naar hen toe voor advies, zij vinden het gegeven advies ook erg belangrijk. Dit in tegenstelling tot het advies van broers en zussen.

Decanen, docenten en medescholieren hebben enige invloed, maar in vergelijking tot ouders valt dit in het niets. Dat ouders belangrijk zijn en blijven voor de leerlingen als het school betreft is eerder al aangetoond.⁴² Toch menen wij dat de betrokkenheid van school en in het bijzonder van decanen groter zou moeten zijn. Zij zijn immers degene die zich bezig houden met de loopbaanoriëntatie van jongeren op school.

Verder is in dit onderzoek gekeken naar testen die op scholen worden aangeboden. Leerlingen vinden die testen belangrijk. Hierbij moet worden opgemerkt dat er (grote) verschillen zitten tussen beide scholen. Verder maakt het uit of leerlingen bepaalde vakken leuk of minder leuk vinden.

Opvallend is verder dat internet maar weinig gebruikt wordt. Ze gaan er niet op om te zoeken naar informatie over profielen of om met leeftijdgenoten in diverse fora te spreken over de profielkeuze. Ruim minder dan de helft gebruikt het net nog wel om een profiel- of beroepskeuze test te maken, maar ook die waarden zijn met uitkomsten van tussen de 1.9 en 2.2 erg laag. Omgerekend betekent dit immers dat maar 20% van de ondervraagden een profielkeuzetest op internet wil gaan maken of heeft gemaakt. Voor een generatie die altijd en overal op internet bereikbaar is dit erg laag.

Leerlingen vinden het ook belangrijk dat hun toekomstige profiel aansluit bij hun identiteit. Het moet als het ware passen. Dat kun je uiteraard ook veel praktischer uitleggen: een profiel gevuld met de vakken waar ze de hoogste cijfers voor halen, zal wel bij ze passen. Ook willen ze graag een profiel dat toegang geeft tot de gewenste vervolgopleiding en ook dat getuigt van een zeker pragmatisme. Blijkbaar hebben ze al een beeld van wat ze van de toekomst verwachten en passen ze hun keuze daar op aan. Hieruit afleidend denken deze jongeren dus dat ze wel op langere termijn plannings

---

⁴² Het schooladvies werd echter belangrijker gevonden dan die van de ouders. Zie Van Langen en Vierke, *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel?*, 46.

kunnen maken. Dit staat dus haaks op de bevindingen van Crone en Nelis en Van Sark die meenden dat jongeren dat niet zouden kunnen. Over de eventuele haalbaarheid van hun toekomstplannen hebben wij geen onderzoek gedaan.

Discussie en onderzoekssuggesties

Aan dit onderzoek hebben 175 scholieren uit leerjaren 3 en 4 van havo en vwo meegedaan. Het merendeel van de leerlingen hebben een vragenlijst over factoren die een rol spelen bij de profielkeuze tijdens een mentorles ingevuld. Enkele clusterklassen hebben tijdens een reguliere les van één van de onderzoekers de vragenlijsten ingevuld. Dit zou misschien van invloed kunnen zijn op de resultaten, aangezien deze clusterklassen minder leerlingen tellen.

Doordat wij een half jaar stage van augustus tot februari hebben gelopen op deze twee scholen weten wij niet wat de definitieve keuze van de leerlingen uit leerjaar 3 zal zijn. Dat is erg jammer. Vandaar dat wij gebruik hebben gemaakt van de antwoorden van leerjaar 4. Het zou voor verder onderzoek worden aangeraden om één jaar lang leerlingen uit leerjaar 3 te volgen en zich daarbij niet laten beperken tot het onderzoeken van leerlingen die gaan kiezen voor een natuurprofiel, zoals Van Langen en Vierke hebben onderzocht.⁴³ Verder zou de rol van internet in de profielkeuze van leerlingen verder kunnen worden onderzocht. Dit zijn onze suggesties voor verder onderzoek naar factoren die een rol kunnen spelen bij de profielkeuze van derde klassers.

---

⁴³ Zie voetnoot 24.

Literatuurlijst

CBS, 'Centraal Bureau voor de Statistiek Persbericht: Jaarboek onderwijs in cijfer 2010', 1-2 aldaar 2. Beschikbaar via: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/1FF0CA59-3E11-49D9-897C-A765637ADE36/0/pb10n080.pdf>, datum laatste wijziging 14 december 2010, laatst bezocht op 22 december 2011.

CBS Statline, 'Voortgezet onderwijs; deelname leerlingen naar onderwijssoort'. Beschikbaar via: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80040NED&D1=53-67&D2=I&D3=0-2&D4=0&D5=0&D6=0&D7=a&HD=100902-1145&HDR=G1,G2,G3,G4,G5,G6&STB=T>, datum laatste wijziging 1 juni 2011, laatst bezocht op 22 december 2011.

CBS Statline, 'Voortgezet onderwijs; deelname leerlingen naar onderwijssoort', Beschikbaar via: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80040NED&D1=68-82&D2=I&D3=0-2&D4=0&D5=0&D6=0&D7=a&HDR=G1,G2,G3,G4,G5,G6&STB=T&VW=T>, datum laatste wijziging 1 juni 2011, laatst bezocht op 22 december 2011.

Crone, E., *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie* (Amsterdam 2010).

IB-groep, 'Havo staatsexamen volgens de Vernieuwde Tweede Fase'. Beschikbaar via: http://www.ib-groep.nl/Images/Vakkenschema_Havo_nieuw_feb_tcm7-14533.pdf, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

IB-groep, 'Vwo staatsexamen volgens de Vernieuwde Tweede Fase'. Beschikbaar via: http://www.ib-groep.nl/Images/Vakkenschema_vwo_nieuw_tcm7-16640.pdf, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

Jolles, J., 'Een reactie van professor Jelle Jolles. Brein jongeren ongeschikt voor het Studiehuis', *Maatschappij en Politiek* 39 nr. 7 (2008), 16-17. Beschikbaar via: <http://www.hersenenleren.nl/pdf/actueel/interviews/81021PliekeMeijsPolitMSIeren2.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

Langen, van A., en Vierke, H., *Wat bepaalt de keuze van een natuurprofiel? De invloed van de leerling, de school, de ouders en de peer group* (Nijmegen 2009). Beschikbaar via: <http://universum.ambitions.tribal.nl/content/files/GRP1/PP11%20Keuze%20natuurprofiel.pdf>.

Meijs, L., 'Hersenonderzoek vraagt om differentiatie tussen leerlingen. Brein jongeren ongeschikt voor het Studiehuis?', *Maatschappij en Politiek* 39 nr. 4, 24-26. Beschikbaar via: <http://www.hersenenleren.nl/pdf/actueel/interviews/81021PliekeMeijsPolitMSIeren1.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

Nelis, H. en Sark, van, Y., *Puberbrein binnenstebuiten. Wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* (Utrecht 2010).

Rijksoverheid, 'Profielen en vakken HAVO en VWO'. Beschikbaar via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/havo-en-vwo/profielen-en-vakken-havo-en-vwo>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

Westenberg, P.M., *De jeugd van tegenwoordig!* (Leiden 2008). Beschikbaar via: <http://media.leidenuniv.nl/legacy/oratie-westenberg.pdf>, datum laatste wijziging onbekend, laatst bezocht op 22 december 2011.

Wit, De A. (CBS), 'Leerlingen in het vwo kiezen steeds vaker natuurprofiel'. Beschikbaar via: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2010/2010-3188-wm.htm>, datum laatste wijziging 6 september 2010, laatst bezocht op 22 december 2011.

Bijlage 1: Vragenlijst derde klas

Beste leerlingen van havo en vwo 3,

Wij onderzoeken welke factoren een rol spelen bij het kiezen van een profiel. Daarom willen wij jullie (derde klassers) vragen om de volgende vragenlijst in te vullen. Natuurlijk kun je nog niet alles weten, maar wij willen jullie vragen om alle vragen zo goed en eerlijk mogelijk in te vullen. Dus welke factoren **denk je** dat bij jou een rol zou kunnen gaan spelen bij jouw keuze? De vragenlijst bestaat uit een algemeen deel en vragen over de profielkeuze. Je zult ongeveer 15 minuten kwijt zijn aan het invullen van de vragenlijst. We wensen jullie veel succes en alvast hartelijk bedankt voor jullie medewerking.

Groeten,

Anne-Marie Broekema en Saskia Habraken

Vragenlijst derde klassen:

Algemene vragen:

1. Man of vrouw? _____
2. Leeftijd? _____
3. Wat voor een opleiding doe je? _____
4. In welke leerjaar zit je? _____

Vragen profielkeuze:

5. Ik weet al welk profiel ik ga kiezen. _____
6. Welk profiel denk je te gaan kiezen? (omcirkel je antwoord).
  - a. Cultuur en Maatschappij
  - b. Economie en Maatschappij
  - c. Natuur en Gezondheid
  - d. Natuur en Techniek
  - e. Combinatie CM en EM
  - f. Combinatie NG en NT
  - g. Weet ik nog niet
7. De volgende factoren spelen een rol bij het bepalen van mijn profielkeuze. Geef de mate waarin deze factoren een rol spelen aan op een schaal van 1 tot 5 (1=minst belangrijk en 5=meest belangrijk) in onderstaande vakjes.

	1 (= minst belangrijk)	2	3	4	5 (= meest belangrijk)
1. Ik vraag advies aan mijn decaan.					
2. Het advies van de decaan is voor mij belangrijk.					
3. Ik vraag advies aan een docent.					
4. Het advies van een docent is voor mij belangrijk.					
5. Ik kies een profiel, omdat de kans groot is dat ik dan les krijg van mijn favoriete docent.					

6. Ik kies een profiel, omdat ik dan geen les krijg van een docent die ik niet mag.					
7. Ik kies een profiel, omdat ik een bepaald vak leuk vind.					
8. Ik mijd een profiel, omdat ik een bepaald vak stom vind.					
9. Ik vraag advies aan mijn ouders over mijn profielkeuze.					
10. Ik vind het advies van mijn ouders belangrijk					
11. Ik kies dezelfde studierichting als mijn ouders.					
12. Ik wil hetzelfde beroep gaan uitoefenen als mijn ouders.					
13. Ik vraag advies aan mijn broer(s)/zus(sen).					
14. Ik vind het advies van mijn broer(s)/zus(sen) belangrijk.					
15. Ik kies dezelfde studierichting als mijn broer(s)/zus(sen).					
16. Ik wil hetzelfde beroep gaan uitoefenen als mijn broer(s)/zus(sen).					
17. Ik vind het belangrijk wat mijn klasgenoten vinden van een bepaald vak.					
18. Ik vind het advies van mijn klasgenoten belangrijk.					
19. Ik ga hetzelfde profiel kiezen als het merendeel van mijn klas.					
20. Ik ga hetzelfde profiel kiezen als mijn beste vriend of vriendin.					

21. Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden van mijn profielkeuze vinden.					
22. Ik praat met mijn vrienden veel over de profielkeuze.					
23. Ik zoek op internet informatie over profielen.					
24. Ik praat op internetfora over de profielkeuze.					
25. Ik maak gebruik van profiel- of studiekeuzetesten op school.					
26. Ik maak gebruik van profiel- of studiekeuzetesten op internet.					
27. Profiel- of studiekeuzetesten op school zijn voor mij belangrijk.					
28. Profiel- of studiekeuzetesten op internet zijn voor mij belangrijk.					
29. Ik kies een bepaald profiel, omdat het aansluit bij mijn toekomstige studie.					
30. Ik kies een bepaald profiel, omdat ik later veel geld wil gaan verdienen.					
31. Ik wil naar de hogeschool.					
32. Ik wil naar de universiteit.					
33. Ik kies een profiel dat bij mij past.					

Bijlage 2: Vragenlijst vierde klas

Beste leerlingen van havo en vwo 4,

Afgelopen jaar hebben jullie een profiel gekozen. Wij onderzoeken welke factoren een rol spelen bij het kiezen van een profiel. Daarom willen wij jullie (vierde klassers) vragen om de volgende vragenlijst in te vullen. De vragenlijst bestaat uit een algemeen deel en vragen over de profielkeuze. Je zult ongeveer 15 minuten kwijt zijn aan het invullen van de vragenlijst. We wensen jullie veel succes en alvast hartelijk bedankt voor jullie medewerking.

Groeten,

Anne-Marie Broekema en Saskia Habraken

Vragenlijst vierde klassen

Algemene vragen:

1. Man of vrouw? _____
2. Leeftijd? _____
3. Wat voor een opleiding doe je? _____
4. In welk leerjaar zit je? _____
5. Welk profiel heb je gekozen? (omcirkel je antwoord)
  - a. Cultuur en Maatschappij
  - b. Economie en Maatschappij
  - c. Natuur en Gezondheid
  - d. Natuur en Techniek
  - e. Combinatie CM en EM
  - f. Combinatie NG en NT
6. Ik ben blij met mijn profielkeuze. _____
7. Ik ben van profiel geswitcht (Is antwoord nee, ga dan naar vraag 9). _____
8. Ik heb vervolgens gekozen voor. (Omcirkel je antwoord)
  - a. Cultuur en Maatschappij
  - b. Economie en Maatschappij
  - c. Natuur en Gezondheid
  - d. Natuur en Techniek
  - e. Combinatie CM en EM
  - f. Combinatie NG en NT
  - g. Anders, namelijk _____

Vragen profielkeuze:

9. De volgende factoren speelden een rol bij het bepalen van mijn profielkeuze. Geef de mate waarin deze factoren een rol speelden aan op een schaal van 1 tot 5 (1=minst belangrijk en 5=meest belangrijk) in onderstaande vakjes.

	1 (=minst belangrijk)	2	3	4	5 (=meest belangrijk)
1. Ik vroeg advies aan mijn decaan.					
2. Het advies van de decaan was voor mij belangrijk.					

3. Ik vroeg advies aan een docent.					
4. Het advies van een docent was voor mij belangrijk.					
5. Ik koos een bepaald profiel, omdat ik dan les zou krijgen van mijn favoriete docent.					
6. Ik koos een bepaald profiel, omdat ik dan geen les meer zou krijgen van een docent die ik niet mag.					
7. Ik koos een bepaald profiel, omdat ik een bepaald vak leuk vind.					
8. Ik meed een profiel, omdat ik een bepaald vak stom vind.					
9. Ik vroeg advies aan mijn ouders over mijn profielkeuze.					
10. Het advies van mijn ouders was voor mij belangrijk.					
11. Ik koos dezelfde studierichting als mijn ouders.					
12. Ik wil hetzelfde beroep uitoefenen als mijn ouders.					
13. Ik vroeg advies aan mijn broer(s)/zus(sen).					
14. Het advies van mijn broer(s)/zus(sen) was voor mij belangrijk.					
15. Ik koos dezelfde studierichting als mijn broer(s)/zus(sen).					
16. Ik wil hetzelfde beroep uitoefenen als mijn broer(s)/zus(sen).					
17. Ik vind het belangrijk wat mijn klasgenoten vinden van een bepaald vak.					
18. Het advies van mijn klasgenoten vond ik belangrijk.					

19. Ik heb hetzelfde profiel gekozen als het merendeel van mijn derde klas.					
20. Ik heb hetzelfde profiel gekozen als mijn beste vriend of vriendin.					
21. Het was voor mij belangrijk wat mijn vrienden van mijn profielkeuze vonden.					
22. Ik heb veel met mijn vrienden gesproken over de profielkeuze.					
23. Ik heb op internet gezocht naar informatie over profielen.					
24. Ik heb op internetfora gesproken over de profielkeuze.					
25. Ik heb gebruik gemaakt van profiel- of studiekeuzetesten op school.					
26. Ik heb gebruik gemaakt van profiel- of studiekeuzetesten op internet.					
27. Profiel- of studiekeuzetesten op school waren voor mij belangrijk.					
28. Profiel- of studiekeuzetesten op internet waren voor mij belangrijk.					
29. Ik heb een bepaald profiel gekozen, omdat het aansluit bij mijn toekomstige studie.					
30. Ik heb een bepaald profiel gekozen, omdat ik later veel geld wil gaan verdienen.					
31. Ik wil naar de hogeschool.					
32. Ik wil naar de universiteit.					
33. Het profiel past bij mij.					